

PERSPEKTIVE
IMPLEMENTACIJE
EVROPSKIH
STANDARDA U PRAVNI
SISTEM SRBIJE

KNJIGA 4

ZBORNİK RADOVA

Priredio
Prof. dr Stevan Lilić

BEOGRAD, 2014

Lektor i korektor

Irena Popović

Tehnički urednik

Zoran Grac

Korice

Marija Vuksanović

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

ISBN 978-86-7630-469-1

Tiraž

300

Adresa redakcije

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje
Bulevar kralja Aleksandra 67
Tel./faks: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
340.137(4-672EU:497.11)(082)

PERSPEKTIVE implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije : zbornik radova. Knj. 4 / priredio Stevan Lilić. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2014 (Beograd : Dosije studio). – 355 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Zbornici)

Na spor. nasl. str.: Perspectives of Implementation of European Standards in Serbian Legal System. – Tekst lat. i ćir. – Tiraž 300. – Str. 9–10: Predgovor / urednik ; Forward / editor. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Summaries.

ISBN 978-86-7630-469-1

1. Лилић, Стеван [уредник] [аутор додатног текста]

а) Право – Хармонизација – Европска унија – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 212155404

JAVNO SAOPŠTAVANJE DELA I ZAŠTITA AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA U INFORMACIONOM DRUŠTVU: NOVINE U PRAVU EVROPSKE UNIJE I NJIHOV UTICAJ NA PRAVNI OKVIR ZAŠTITE U SRBIJI

Apstrakt

U februaru 2014. godine Sud pravde Evropske unije (Sud Evropske unije) je, u slučaju povodom tužbe novina Göteborg-Posten protiv švedskog društva Retriever Sverige, stao na stanovište da, radi usklađivanja određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu, Direktivu 2001/29/EZ treba tumačiti na način da stavljanje na internet stranicu hiperlinkova na koje je moguće kliknuti, a koji vode do dela slobodno dostupnih na drugoj internet stranici, ne predstavlja radnju javnog saopštavanja dela. To dalje znači da za te aktivnosti nije potrebno pribaviti ovlašćenje nosioca autorskog prava. Osim toga, Sud Evropske unije stao je na stanovište i da države članice nemaju pravo da pruže dodatnu zaštitu nosiocima autorskog prava određujući pojam javnog saopštavanja šire u odnosu na određenje stipulisano Direktivom 2001/29/EZ. U radu se ukazuje na osnove Direktive 2001/29/EZ, daje osvrt na stavove Suda Evropske unije koji su izneti u slučaju Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB i slučaju Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA i analizira uticaj koji oni imaju na razvoj zaštite autorskog i srodnih prava u informacionom društvu.

Ključne reči: Direktiva 2001/29/EZ. – Slučaj Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB. – Slučaj Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA. – Informaciono društvo. – Pravo interneta.

1. UVOD

Javno saopštavanje dela znači činjenje dostupnim javnosti autorskog dela žičanim ili bežičnim putem. To znači omogućavanje svakom licu da realizuje individualni pristup autorskom delu sa mesta i u vreme koje samo odabere.

* Dr Mirjana Drenovak Ivanović, docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu na predmetima ekološko pravo i pravna informatika. Rad je rezultat istraživanja u okviru projekta *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije (179059)*, koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Kako autor ima isključivo pravo da odluči o tome da li će drugo lice imati pravo da njegovo autorsko delo javno saopšti, u slučaju povodom internet sajta koji uređuje švedsko društvo *Retriever Sverige*, a na kome je moguće kliknuti na hiperlink koji vodi do novinskih članaka objavljenih na drugim internet stranicama, pred Sudom Evropske unije otvoreno je nekoliko pitanja. Prvo, da li objavljivanje hiperlinka na ovaj način znači i javno saopštavanje autorskog dela i da li se time povređuje pravo autora da odlučuje o tome da li će autorsko delo biti javno saopšteno? Drugo, da li okolnost da se novinski članak na koji ukazuje hiperlink već nalazi na internet stranici kojoj može pristupiti svako, bez ograničenja, utiče na pravo autora da odluči o tome da li će i na koji način njegovo delo biti javno saopšteno i da li je autorsko pravo zaštićeno ako je pristup stranici ograničen na određeni način? Treće, da li je autorsko pravo jednako zaštićeno u slučaju kada se na internet stranici u potpunosti prenosi članak koji je već objavljen na drugoj, uz navođenje internet stranice na kojoj je objavljen i u slučaju kada se na internet stranici samo navodi hiperlink koji dalje vodi internet sajtu na kome je novinski članak objavljen? Da bi se pronašao odgovor na postavljena pitanja, neophodno je ukazati na osnove Direktive 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu, koja na nivou Evropske unije uređuje pravo činjenje dostupnim javnosti autorskog dela.¹ Osim toga, neophodno je analizirati i stavove koje je Sud Evropske unije zauzeo u slučaju povodom tužbe novina *Göteborg-Posten* protiv švedskog društva *Retriever Sverige* u vezi sa prethodnim pitanjem koji je švedski žalbeni sud iz Sveae (*Svea hovrätt*) uputio povodom usklađivanja zakonodavstva država članica EU u oblasti autorskog i srodnih prava.²

2. PRAVNI OKVIR ZA UREĐENJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA U INFORMACIONOM DRUŠTVU U PRAVU EVROPSKE UNIJE

Pravo interneta i autorsko pravo jesu grane prava koje poslednjih decenija beleže intenzivan razvoj. Razvoj tehnologije koja omogućava umnožavanje pisanih dela doveo je do potrebe da se zaštita autorskog dela pravno uredi. Prvi zakon o zaštiti autorskog prava jeste *Statute of Anne* donet u Velikoj Britaniji 1710. godine.³ Taj zakon je korišćen kao model za donošenje posebnog zakona o zaštiti autorskog prava u Sjedinjenim Američkim Državama, koji je usvojen tek 1790. godine.⁴ *Statute of Anne* je inspirisao i zakonodavce

1 Direktiva 2001/29/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 22. juna 2001. godine o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu, Službeni list EU L 167/10.

2 Slučaj C-466/12 Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v *Retriever Sverige AB*, od 18. oktobra 2012. godine.

3 *Act for the Encouragement of Learning, by securing copies of maps, charts and books, to the authors and proprietors of such copies* (1790), 7.

4 *Laws of the United States of America, from the 4th of March, 1789, to the 4th of March 1815: including the Constitution of the United States, the old Act of Confederation, treaties, and*

u Francuskoj i Nemačkoj koji tokom 18. veka donose svoje prve nacionalne zakone u toj oblasti.⁵ Razvoj informacionog društva doveo je do pojave prava interneta kao posebne grane prava. Upotreba nove tehnologije otvorila je brojna pitanja koja zahtevaju primenu pravnih pravila različitih grana prava. U pravu Evropske unije posebna pažnja je posvećena pitanju kako postići razvoj elektronske trgovine uz istovremenu zaštitu jedinstvenog tržišta, na koji način obezbediti sigurnost pri elektronskim transakcijama, kako zaštititi privatnost pojedinaca, na koji način je moguće obezbediti zaštitu autorskog dela u slučaju primene informacione tehnologije.⁶

Na međunarodnom nivou, neki od odgovora na otvorene dileme pronađeni su u prvoj međunarodnoj konvenciji u oblasti zaštite autorskog prava – Bernskoj konvenciji iz 1886. godine. Nakon toga, donet je veći broj međunarodnih akata, među kojima i Univerzalna konvencija o autorskom pravu iz 1952. i Konvencija o osnivanju Svetske organizacije za intelektualnu svojinu iz 1967. godine.⁷

Osnovni izvor koji uređuje pitanja od značaja za usklađivanje određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu u pravu Evropske unije jeste Direktiva 2001/29/EZ. Imajući u vidu intenzivan tehnološki razvoj i kontinuirano usavršavanje primene interneta u svakodnevnim aktivnostima ljudi, neusklađenost pravne zaštite u primeni informacionih tehnologija imalo bi za posledicu ograničenje slobodnog kretanja proizvoda i usluga koji sadrže intelektualno vlasništvo, što bi se negativno odrazilo i na razvoj novih proizvoda i usluga koji sadrže autorsko i srodna prava. Stoga se još u Preambuli Direktive 2001/29/EZ ukazuje na važnost usklađivanja pravne zaštite autorskog i srodnih prava na nacionalnom nivou i nivou EU.⁸ Usklađivanju autorskog i srodnih prava može se pristupiti implementacijom osnovnih standarda koji garantuju visok nivo njihove zaštite, u skladu sa načelima stipulisanim Direktivom 2001/29/EZ, dok bi razlike imanentne nacionalnim zakonodavstvima, koje nemaju negativan uticaj na funkcionisanje jedinstvenog unutrašnjeg tržišta, ostale da važe. Nacionalnim zakonodavstvima je poverena zaštita moralnih prava nosilaca autorskog i srodnih prava.⁹

many other valuable ordinances and documents, with copious notes and references, John Bioren, W. John Duane, New York 1815, 132.

5 Christophe Geiger, „The influence (past and present) of the Statute of Anne in France”, u: Lionel Bently, Uma Suthersanen, Paul Torremans, (ur.), *Global Copyright: Three Hundred Years Since the Statute of Anne, from 1709 to Cyberspace*, Edward Elgar Publishing, 2010, 122–125.

6 Andrej Savin, *EU Internet Law*, Edward Elgar Publishing, 2013, 2–4.

7 Srbija je potpisnica sledećih međunarodnih ugovora u oblasti zaštite autorskog i srodnih prava: Convention on Literary and Artistic Works (Bernska konvencija), od juna 1930. godine; Convention on Unauthorized Duplication of Phonograms (Ženevska konvencija), od juna 2003. godine; Convention on Distribution of Programme-Carrying Signals Transmitted by Satellite (Briselska konvencija), od avgusta 1979. godine; Convention on Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisation (Rimska konvencija), od juna 2003. godine; Phonograms Convention, od juna 2003. godine; Satellites Convention, od aprila 1992. godine; WCT (WIPO Copyright Treaty), od maja 2002. godine; WPPT (WIPO Performances and Phonograms Treaty), od maja 2002. godine.

8 Preambula Direktive 2001/29/EZ, recitativ 6 i 7.

9 *Ibid.*, recitativ 19.

Iako se Direktivom 2001/29/EZ uređuju osnove pravne zaštite autorskog i srodnih prava u informacionom društvu, njena primena je isključena u pitanjima koja se odnose na pravnu zaštitu računarskih programa, autorsko i srodna prava koja se odnose na radiodifuzno emitovanje programa i pravnu zaštitu baza podataka.¹⁰ Direktiva se ne primenjuje ni na opšta pitanja poput roka trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava.¹¹

U skladu sa Direktivom 2001/29/EZ isključivo pravo davanja ovlašćenja ili zabrane za direktnu ili odloženu reprodukciju dela pripada njihovim autorima.¹² To dalje znači da su države članice u obavezi da nacionalnim zakonima normiraju isključivo pravo autora (na primer, umetnici izvođači, proizvođači fonograma, proizvođači prvih fiksiranja filmova, organizacije za radiodifuziju koje fiksiraju radiodifuzno emitovanje) da daju ovlašćenje ili da zabrane svako činjenje dostupnim javnosti autorskog dela žičanim ili bežičnim putem. To se odnosi i na stavljanje njihovih dela na raspolaganje javnosti „tako da im pripadnici javnosti mogu pristupiti s mesta i u vreme koje sami odaberu“.¹³ Pravo davanja ovlašćenja ili zabrane za direktnu ili odloženu reprodukciju dela ne iscrpljuje se bilo kojom radnjom saopštavanja dela ili drugim stavljanjem dela na raspolaganje javnosti.

Nacionalnim zakonodavstvom se uređuje i pravna zaštita protiv izbegavanja „efikasnih tehničkih mera“, tj. tehnologija i uređaja koji sprečavaju ili ograničavaju aktivnosti koje nosilac autorskog ili srodnog prava nije odobrio. U smislu Direktive 2001/29/EZ, efikasne tehničke mere su one kojima nosilac prava korišćenja zaštićenog dela može da primeni sa ciljem ograničavanja njegovog korišćenja, a koje podrazumevaju kontrolu pristupa putem enkripcije ili nadzora umnožavanja.¹⁴

Direktivom 2001/29/EZ uvode se i standardi koji se odnose na sankcije i pravna sredstva koja se primenjuju u slučaju povrede autorskog i srodnih prava. Tako, države članice imaju obavezu da normiraju „primerene“ sankcije i pravna sredstva koja se primenjuju u slučaju povrede prava i obaveza stipulisanih Direktivom. Države članice nacionalnim zakonodavstvom propisuju sankcije za povrede u konkretnom slučaju. Direktivom se određuje da propisane sankcije moraju da budu „efikasne, proporcionalne i odgovarajuće“.¹⁵ Nosiocima prava čiji su interesi ugroženi radnjom kojom se vrši povreda autorskog i srodnih prava, u skladu sa Direktivom 2001/29/EZ, garantuje se pravo na adekvatnu sudsku zaštitu koja podrazumeva i mogućnost podnošenja tužbe za naknadu štete, kao i zahteva za izdavanje sudskog naloga i zahteva za oduzimanje materijala ili uređaja kojima se povređuje pravo.¹⁶

10 Direktiva 2001/29/EZ, član 1. stav 2. tačka (d).

11 *Ibid.*, član 1. stav 2. tač. (a), (c) i (e).

12 *Ibid.*, član 2. stav 1. tačka (a).

13 *Ibid.*, član 3. stav 1.

14 Direktiva 2001/29/EZ, član 6. stav 3.

15 *Ibid.*, član 8. stav 1.

16 *Ibid.*, član 8. stav 2.

3. POJAM „JAVNOST“ I „NOVA JAVNOST“ I PRESUDA SUDA EVROPSKE UNIJE U SLUČAJU *SOCIEDAD GENERAL DE AUTORES Y EDITORES DE ESPAÑA (SGAE) V RAFAEL HOTELES SA SGAE*

U praksi Suda Evropske unije povodom slučajeva u vezi sa saopštavanjem autorskog dela javnosti otvorene su dve dileme: koje radnje se podrazumevaju pod pojmom „saopštavanje javnosti“ i da li pri ponovnom saopštavanju javnosti, koje je učinjeno na isti tehnološki način, treba razlikovati pojam „javnost“ i „nova javnost“? Jedan od važnijih slučajeva u kome je Sud Evropske unije izneo stavove koji ukazuju na pravce prevazilaženja uočenih problema, jeste slučaj *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA*.¹⁷

SGAE, organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava u Španiji, zauzeo je stav da korišćenje televizora i puštanje ambijetalne muzike u hotelu *Rafael* predstavlja saopštavanje javnosti autorskog dela, zbog čega je podneo tužbu protiv tog hotela za naknadu štete. Prvostepeni sud u Barseloni je delimično odbacio tužbu, smatrajući da korišćenje televizora u hotelskim sobama ne predstavlja radnju saopštavanja javnosti autorskog dela. Protiv te odluke žalbu su izjavili i SGAE i hotel *Rafael*. Drugostepeni sud je povodom žalbe odlučio da prekine postupak i postavi Sudu Evropske unije prethodna pitanja. Jedno od pitanja je bilo da li saopštavanje javnosti znači samo stavljanje autorskog dela na raspolaganje određenoj javnosti tako da pojedinci koji čine javnost imaju mogućnost pristupa autorskom delu, ili je neophodno i da pojedinci tu mogućnost i koriste.

Sud Evropske unije je stao na stanovište da „saopštavanje javnosti“, u smislu člana 3. stav 1. Direktive 2001/29/EZ, postoji ako se delo saopšti određenoj javnosti tako da mu pojedinci koji čine javnost mogu pristupiti, pri čemu nije odlučujuća činjenica da li su oni ovu mogućnost i koristili. Kada je reč o pojmu „javnost“, Sud Evropske unije je stao na stanovište da pojam „javnost“ obuhvata neograničen broj adresata. To dalje znači da ako je delo, ranije već saopšteno javnosti, ponovo učinjeno dostupnim javnosti na isti tehnološki način, pri čemu nije upućeno „novoj javnost“, tj. javnosti koju nosilac autorskog prava dajući ovlašćenje za prvo saopštavanje javnosti nije uzeo u obzir, nema povrede prava na javno saopštavanje dela.¹⁸

Stavovi Suda Evropske unije koji su izneti u slučaju *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA* imali su značajnu ulogu u formiranju mišljenja tog suda u slučaju povodom tužbe novina *Göteborg-Posten* protiv švedskog društva *Retriever Sverige*.

17 Slučaj C-306/05, *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA*, od 7. decembra 2006. godine.

18 *Ibid.*, paragraf 40-41.

4. UTICAJ ODLUKE SUDA EVROPSKE UNIJE U SLUČAJU POVODOM TUŽBE NOVINA *GÖTEBORG- POSTEN* PROTIV ŠVEDSKOG DRUŠTVA *RETRIEVER SVERIGE* NA PRIMENU DIREKTIVE 2001/29/EZ

U februaru 2014. godine, Sud pravde Evropske unije doneo je presudu u kojoj je, između ostalih, razmatrano i pitanje da li vlasnik internet stranice može putem hiperlinka da upućuje na zaštićena dela, bez ovlašćenja nosioca autorskog prava. Slučaj je pokrenut na inicijativu novinara čiji su novinski članci objavljeni u dnevnim novinama *Göteborgs-Posten* i na internet stranici *Göteborgs-Posten*. Društvo *Retriever Sverige*, koje uređuje posebnu internet stranicu na kojoj daje popis hiperlinkova koje vode do članaka objavljenih na drugim stranicama, uputilo je i na novinske članke koji su već objavljeni i slobodno dostupni na internet stranici novina *Göteborgs-Posten*. Smatrajući da korisnici usluga dostupnih putem internet sajta *Retriever Sverige* ne mogu jasno da identifikuju da su klikom na hiperlink premešteni na drugu stranicu na kojoj je originalno objavljen novinski članak, novinari koji su objavili članke na sajtu novina *Göteborgs-Posten* tužili su *Retriever Sverige* navodeći da je to društvo, bez njihovog ovlašćenja, njihove članke učinilo dostupnim javnosti, čime je povređeno njihovo isključivo pravo da javno saopšte svoja dela. Prvostepeni sud u Stokholmu (*Stockholms tingsrättom*) odbio je tužbu, smatrajući da davanje popisa hiperlinkova koji vode do internet stranica na kojima je autorsko delo objavljeno ne predstavlja radnju koja bi mogla da utiče na autorsko pravo. Osim toga, sud je stao na stanovište da *Retriever Sverige* upućujući na internet sajt na kome se autorsko delo nalazi nije preneo zaštićeno autorsko delo. Protiv odluke prvostepenog suda tužioci su izjavili žalbu drugostepenom sudu iz Svaea (*Svea hovrätta*), koji je prekinuo postupak i postavio Sudu Evropske unije prethodna pitanja: „1) Da li situacija u kojoj bilo koja druga osoba, koja nije nosilac autorskog prava na delu, ukazuje na hiperlink koji vodi do tog dela, saopštava javnosti autorsko delo u smislu člana 3 stav 1 Direktive 2001/29/EZ?; 2) da li na ispitivanje prvog pitanja utiče okolnost da se delo na koje upućuje hiperlink nalazi na internet stranici koja je dostupna svakom i kojoj svako može da pristupi bez ograničenja ili okolnost da je pristup ovoj stranici ograničen na određeni način?; 3) da li, kod ispitivanja prvog pitanja, treba napraviti razliku između situacije u kojoj korisnik ima utisak da nakon klika na hiperlink pristupa zaštićenom delu na drugoj internet stranici i situacije u kojoj korisnik ima utisak da se nakon klika na hiperlink nalazi na istoj internet stranici?; 4) da li se nacionalnim pravom isključivo pravo autora može dodatno zaštititi time što se pojam javno saopštavanje definiše tako da se njime obuhvata više radnji od onih predviđenih članom 3. stavom 1. Direktive 2001/29/EZ?“¹⁹

19 Slučaj C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB*, paragraf 13.

Izvedena analiza Direktive 2001/29/EZ ukazuje na to da nosilac autorskog prava mora odobriti svaku radnju javnog saopštavanja dela. Sledeći stavove koji su zauzeti u slučaju *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA*, Sud Evropske unije je stao na stanovište da situacija u kojoj se na internet sajtu navodi hiperlink koji vodi do zaštićenog dela predstavlja stavljanje dela na raspolaganje, tj. javno saopštavanje dela, u skladu sa definicijom koja proizilazi iz člana 3. stav 1. Direktive 2001/29/EZ.

Stavovi izneti u ranijim odlukama Suda Evropske unije primenjeni su i na pitanje prema kojim kriterijumima treba razlikovati pojam „javnost“ od pojma „nova javnost“. Pojam „javnost“ se, u slučaju *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB*, odnosi na sve potencijalne korisnike stranice koju uređuje društvo *Retriever Sverige*, što obuhvata „neodređen i dosta veliki broj adresata“.²⁰ Kako je, međutim, prvobitno saopštavanje javnosti učinjeno na isti tehnološki način, putem internet sajta, što je omogućilo neograničen pristup novinskim člancima svim potencijalnim posetiocima stranice, i kako su korisnici stranice koju uređuje društvo *Retriever Sverige* bili u prilici da novinskim člancima direktno pristupe i putem stranice na kojoj su prvobitno objavljeni, „korisnici stranice koju uređuje *Retriever Sverige* se moraju smatrati potencijalnim adresatima prvog saopštavanja javnosti, a time i delom javnosti koju su uzeli u obzir nosioci autorskog prava kada su odobrili prvo saopštavanje javnosti.“²¹ To dalje znači da u ovom slučaju ne postoji „nova javnost“ koja pristupa novinskim člancima hiperlinkom, pa nije potrebno ni ovlašćenje nosioca autorskog prava za javno saopštavanje dela.

Pitanje koje se dalje otvara jeste da li bi trebalo doneti drugačiji zaključak ako posetioci internet sajta koji sadrži popis hiperlinkova nemaju utisak da su nakon klika na hiperlink preusmereni na drugi internet sajt? Sud Evropske unije je stao na stanovište da čak i u ovom slučaju nije potrebno ovlašćenje nosioca autorskog dela jer nije reč o javnom saopštavanju dela novoj javnosti. Ako je, međutim, na internet sajtu na kome je delo prvobitno objavljeno postavljeno određeno ograničenje za pristup, a hiperlink na drugom internet sajtu dopušta korisnicima pristup delu bez ograničenja, korisnici internet sajta koji delu pristupaju bez ograničenja putem hiperlinka smatraju se novom javnošću, pa je za takvu aktivnost neophodno ovlašćenje nosioca autorskog prava. Takva situacija bi, na primer, postojala u slučaju kada se delo nalazi u bazi podataka koja je zaštićena i kojoj mogu pristupiti samo registrovani pretplatnici. U tom slučaju, objavljivanje dela na drugom internet sajtu bez ograničenja odnosilo bi se i na korisnike baze podataka, kao javnost koju je nosilac autorskog dela imao u vidu kada je delo javno saopštio, i na korisnike internet sajta koji bez ograničenja, putem hiperlinka, pristupaju delu, kao novoj javnosti koju autor nije imao u vidu kad je prvi put prvom saopštavao delo.²²

20 *Ibid.*, paragraf 22.

21 *Ibid.*, paragraf 27.

22 Vid. *ibid.*, paragraf 28–32.

Kako Bernska konvencija stipuliše da države potpisnice imaju mogućnost sklapanja posebnih sporazuma u skladu sa kojima se nosiocima autorskog prava daje bolja pravna zaštita od one koja je predviđena konvencijom, otvoreno je i pitanje da li države članice Evropske unije mogu u svojim nacionalnim zakonodavstvima da odrede pojam „javno saopštavanje“ u širem smislu a ciljem pružanja dodatne pravne zaštite nosilaca autorskog prava?²³ Drugim rečima, da li se, uz pozivanje na Bernsku konvenciju, pojam „javno saopštavanje“ dela može odrediti tako da obuhvata i radnje koje nisu navedene u članu 3. stav 1. Direktive 2001/29/EZ? Dajući odgovor na postavljeno pitanje, Sud Evropske unije je stao na stanovište da bi dodatno proširivanje tog pojma moglo dovesti do pravne nesigurnosti i neusklađenosti te da bi se time moglo ugroziti funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, što je, kako je ranije ukazano, suprotno osnovnim ciljevima u skladu sa kojima je Direktiva 2001/29/EZ i doneta.²⁴

5. USKLAĐENOST ZAKONA O AUTORSKOM I SRODNIM PRAVIMA SA DIREKTIVOM 2001/29/EZ

Dalje se otvara pitanje da li je i u kojoj meri Zakon o autorskim i srodnim pravima Srbije usklađen sa Direktivom 2001/29/EZ.²⁵ Da bi se pronašao odgovor na postavljeno pitanje, ukazujemo na relevantna rešenja našeg zakona.

Isključiva imovinska prava autora uređena su članovima 20–33. U smislu ovog zakona, autor ima isključivo pravo da zabrani ili dozvoli stavljanje u promet originalnog dela ili njegovih umnoženih primeraka. Pojam „stavljanje u promet“ dela obuhvata radnje nuđenja primeraka dela ili njihovo skladištenje radi stavljanja u promet, kao i uvoz primeraka dela.²⁶ Zakonom su normirana i isključiva imovinska prava interpretatora (član 116), odnosno proizvođača fonograma (član 126), proizvođača videograma (član 131), proizvođača emisije (član 136).

U skladu sa Zakonom, autor ima isključivo pravo da zabrani ili dozvoli javno saopštavanje dela,²⁷ kao i da zabrani ili dozvoli da se njegovo delo u trenutku emitovanja ili reemitovanja istovremeno javno saopštava publici na javnim mestima.²⁸ Zakonom su određeni i izuzeci na osnovu kojih je dozvoljeno da se bez dozvole autora i plaćanja autorske naknade autorska dela privremeno umnožavaju ako je reč o prolaznom ili slučajnom umnožavanju,

23 *Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*, od 9. septembra 1886. godine.

24 Uopredi Preambulu Direktive 2001/29/EZ, recital 6 i 7. Vid. i Slučaj C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB*, paragraf 33–41.

25 Zakon o autorskom i srodnim pravima, „Službeni glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011 i 119/2012.

26 *Ibid.*, član 21. stav 2.

27 *Ibid.*, član 30.

28 *Ibid.*, član 32.

umnožavanju koje čini sastavni i bitni deo tehnološkog procesa, koje nema poseban ekonomski značaj ili umnožavanju čija je svrha da omogući prenos podataka u računarskoj mreži između dva ili više lica, odnosno da omogući zakonito korišćenje autorskog dela.²⁹

Prema slovu Zakona, saopštavanje javnosti postoji ako je autorsko delo „učinjeno dostupnim većem broju lica koja nisu međusobno povezana rodbinskim ili drugim vezama“.³⁰ Zakonom je pojam „javno saopštavanje“ definisan kao „činjenje dela dostupnim javnosti žičanim ili bežičnim putem na način koji omogućuje pojedincu individualni pristup delu sa mesta i u vreme koje on odabere“.³¹

Nosiocu autorskog prava garantovano je i pravo na tužbu kojom se može zahtevati utvrđivanje da je do povrede prava i došlo, prestanak povrede prava, uništenje predmeta kojim je izvršena povreda prava, naknada imovinske štete i objavljivanje presude o trošku tuženog.³² Postupak po tužbi zbog povrede autorskog i srodnih prava je hitan.³³ Zakonom je propisana i mogućnost da sud odredi privremene mere zabrane nastavljanja započetih radnji ili oduzimanja predmeta kojim se vrši povreda prava, ako nosilac prava učini verovatnim da je njegovo autorsko pravo povređeno ili da će biti povređeno.³⁴

Izvedena analiza pokazuje da je važeći Zakon o autorskom i srodnim pravima u velikoj meri usklađen sa Direktivom 2001/29/EZ.

6. ULOGA ZAKONODAVNE REZOLUCIJE O PREDLOGU DIREKTIVE O KOLEKTIVNOM UPRAVLJANJU AUTORSKIM I SRODNIM PRAVIMA I IZDAVANJU DOZVOLA VAŽEĆIH U VIŠE ZEMALJA ZA KORIŠĆENJE MUZIČKIH DELA PUTEM INTERNETA

Imajući u vidu sve veći broj korisnika koji pristupaju internet sajtovima sa muzičkim delima, poput Youtube-a i STIM-a, kao i činjenicu da države članice EU na drugačiji način uređuju pitanje izdavanja dozvola za korišćenje muzičkih dela putem interneta, značajnu ulogu u daljoj zaštiti autorskog prava u informacionom društvu ima Zakonodavna rezolucija o predlogu Direktive o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela putem interneta, usvojena u februaru 2014. godine.³⁵

29 Zakon o autorskom i srodnim pravima, član 48. Uporedi član 5. stav 1. Direktive 2001/29/EZ.

30 Zakon o autorskom i srodnim pravima, član 7. stav 2.

31 *Ibid.*, član 30.

32 *Ibid.*, član 205.

33 *Ibid.*, član 207. stav 2.

34 *Ibid.*, član 210.

35 Zakonodavna rezolucija Evropskog parlamenta od 4. februara 2014. godine o predlogu Direktive Evropskog parlamenta i Saveta o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim

Korišćenje muzičkog dela, koje je zaštićeno autorskim pravom, podrazumeva izdavanje dozvola od strane različitih nosilaca autorskog i srodnih prava (autor, izdavač, producent, izvođač i sl.). Pri tome je nosilac autorskog prava slobodan da bira između individualnog i kolektivnog ostvarivanja svojih prava, što obuhvata i prikupljanje prihoda od korišćenja prava. Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava omogućavaju autorima redovno ostvarivanje nadoknade za upotrebu autorskog dela na domaćem i stranom tržištu.³⁶ Transparentnost rada i odgovornost organizacija za kolektivno ostvarivanje prava prema nosiocima prava je, međutim, različito uređena na nivou država članica EU. Da bi se ostvarilo efikasno upravljanje prihodima prikupljenih od nadoknada za korišćenje muzičkih dela na internetu i postigla adekvatna zaštita za nosioce autorskog prava, naročito u slučajevima kada nadoknadu potražuje autor jedne države za korišćenje autorskog dela na teritoriji druge države, Zakonodavnom inicijativom se uvodi novi model koja bi trebalo da olakša postupak izdavanja prekograničnih licenci za korišćenje muzičkih dela na internetu i uvede jedinstveni sistem kolektivne zaštite autorskog prava.

U skladu sa Zakonodavnom inicijativom, organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog prava ima mogućnost da za muzički repertoar koji zastupa izdaje odobrenja pružaocima internet usluga za pojedine države članice ili za područje EU.³⁷ Pri tome se ustanovljava obaveza države članice da osigura kapacitet obrade odobrenja za više državnih područja. To znači da je država članica dužna da garantuje da organizacija za kolektivnu zaštitu prava koja izdaje odobrenje za korišćenje muzičkih dela na internetu, ima dovoljan kapacitet za elektronsku obradu podataka koja je neophodna za praćenje korišćenja zaštićenog repertoara, kao i izdavanje računa korisnicima, prikupljanje prihoda i njihovu raspodelu nosiocima prava.³⁸

7. ZAKLJUČAK

Intenzivan razvoj informacione tehnologije i potreba za digitalizacijom autorskih dela i njihovo širenje putem interneta dovode do potrebe za pronalaženjem novih oblika pravne zaštite autorskog i srodnih prava. Na nivou EU uočljiv je trend uniformisanja pravila i standarda zaštite autorskog i srodnih prava u primeni digitalnih tehnologija koji bi trebalo da dovede do ujednačene zaštite na nivou država članica EU. Najznačajniji izvor pra-

pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela na internetu, COM (2012)0372 – C7-0183/2012 – 2012/0180 (COD).

36 Vid. Preambulu Zakonodavne rezolucije o predlogu Direktive o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela putem interneta, recital 2.

37 Vid. Zakonodavna rezolucija o predlogu Direktive o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela putem interneta, član 16 i član 23.

38 Vid. *ibid.*, član 24.

va u ovoj oblasti na nivou EU jeste Direktiva 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu. Njome je, između ostalog, uređeno i pravo na činjenje dostupnim javnosti autorskog dela. Značajnu ulogu u daljem razvoju zaštite autorskog prava ima Zakonodavna rezolucija o predlogu Direktive o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela putem interneta.

Pažnju stručne javnosti je početkom 2014. godine privukla odluka Suda Evropske unije u slučaju *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB*. Izvedena analiza pokazuje da stavovi Suda Evropske unije izneti u ovom slučaju uvode novine u tumačenje primene Direktive 2001/29/EZ. To se, pre svega, odnosi na tumačenje pojma „javnost“ i „nova javnost“ i kriterijume za utvrđivanje slučajeva u kojima postoji „nova javnost“ kojoj je autorsko delo saopšteno. Osim toga, u presudi je ukazano i na ograničenu mogućnost da se pojedina pitana u vezi sa zaštitom autorskog prava drugačije urede u cilju postizanja bolje zaštite autorskog prava. Tako se, na primer, u nacionalnom zakonodavstvu pojam „javno saopštavanje dela“ ne može proširiti i na radnje koje njime nisu obuhvaćene u skladu sa Direktivom 2001/29/EZ. Iako se time ograničava mogućnost država članica da aktivno učestvuju u pronalaženju zakonodavnih modela čija primena vodi boljoj zaštiti autorskog prava, cilj primene Direktive 2001/29/EZ u skladu sa iznetim stavovima Suda Evropske unije jeste postizanje pravne usklađenosti i pravne sigurnosti nosilaca autorskog prava i korisnika autorskih dela.

Imajući u vidu obim pristupa internet sajtovima koji omogućavaju pristup muzičkim delima i potrebu za efikasnijom zaštitom autorskog prava pri korišćenju muzičkih dela putem interneta, dalji razvoj autorskog prava u informacionom društvu biće uslovljen implementacijom Zakonodavne rezolucije o predlogu Direktive o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i izdavanju dozvola važećih u više zemalja za korišćenje muzičkih dela putem interneta.

*Doc. dr Mirjana Drenovak Ivanović**

THE RIGHT OF COMMUNICATION TO THE PUBLIC OF WORKS AND PROTECTION OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS IN THE INFORMATION SOCIETY: NEW SOLUTIONS IN THE EU LAW AND THEIR IMPACT ON SERBIAN LEGAL FRAMEWORK

Summary

In February 2014, the Court of Justice of the European Union (ECJ), decided on a preliminary ruling in the case where journalists, who wrote press articles that were published in the Göteborg-Posten newspapers and on the Göteborg-Posten website, brought an action against Retriever Sverige, that operates a website providing its clients with lists of clickable Internet links to articles published by other newspapers. The ECJ found that the relevant articles of Directive 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society, must be interpreted as meaning that the provision on a website of clickable links to works freely available on another website does not constitute an „act of communication to the public“ as referred to in the Article 3 (1) of this Directive. It means that the authorization of the copyright rightholders is not required for a communication to the public. In addition, the ECJ found that Member States are precluded from giving wider protection to copyright rightholders by laying down that the concept of communication to the public includes a wider range of activities than those stipulated by the Directive 2001/29/EC. The paper points out the fundamentals of Directive 2001/29/EC, considerations of the ECJ of the questions referred in in the case of Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB and the case of Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA and analyzes the impact that they have on the protection of copyright and related rights in the information society.

Key words: Directive 2001/29/EC. – Case Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB. – Case Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA. – Information society. – Internet law.

* Dr Mirjana Drenovak Ivanović is an Assistant Professor at the University of Belgrade Faculty of Law. This article is the result of research within the project *Perspectives of Implementation of European Standards in the Serbian Legal System* (179059), supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development.